
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

איראן הקדם מונגולית: חברה, תרבות ודת - 38141

תאריך עדכון אחרון 05-10-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: לימודי האסלאם והמזרח התיכון

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר אופיר חיים

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: ofir.haim@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ב', 15:00 - 15:45 (בתיאום מראש)

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס עוסק בסוגיות חברתיות, תרבותיות ודתיות הנוגעות למרחב האיראני (איראן, אפגניסטן ומרבית מדינות מרכז אסיה של ימינו) בתקופה שבין המאה ה-7 לראשית המאה ה-13. במהלך הקורס נבחן את המוביליות של אנשים, רעיונות, שפות וחפצים אשר אפיינה את המרחב לאורך התקופה ואת ההשלכות של אירועים גיאוגרפיים מרכזיים כמו הכיבוש הערבי והגעת הנוודים התורכו-מונגולים מערבות אירו-אסיה.

מטרות הקורס:

הקורס נועד להעמיק את ידיעותיהם של התלמידים בכל הנוגע לאירועים ותהליכים מרכזיים בתולדות המרחב האיראני הקדם-מונגולי, בין היתר תוך קריאה מדוקדקת בקטעי מקורות בתרגום וניתוחם העצמאי.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. לפרט את עיקרי התהליכים החברתיים, התרבותיים והדתיים המאפיינים את המרחב האיראני בתקופה הנדונה.
2. לשלוט במונחי היסוד (שמות, טופונימים, מונחים בפרסית מתחום החברה, התרבות והדת של ימי הביניים).
3. להציג ולהשוות דעות וגישות שונות הרווחות בחקר תולדות המרחב האיראני הקדם-מונגולי.
4. לנתח קטעי מקורות ראשוניים בתרגום בתוך הקשרן ההיסטורי-תרבותי בהסתמך על ההרצאות וחומר הקריאה של ספרות מחקר משנית.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה פרונטלית, דיון פעיל בכיתה וניתוח מקורות ראשוניים בתרגום.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

** נושא עשוי לכסות יותר משיעור יחיד **

נושא 1

מבוא: מהו המרחב האיראני? מאפייני יסוד גיאוגרפיים, אתניים ולשוניים.

נושא 2

איראן ועליית האסלאם: איראן ערב כיבושי האסלאם. מהלך הכיבוש. התבססות השלטון המוסלמי באיראן. תהליכי ההתאסלמות של איראן.

נושא 3

עליית השושלות האיראניות המקומיות תחת הח'ליפות העבאסית: הטאחרים, הצפארים, הבּוּהִים והסאמאנים. אפיון וזיקתן לתרבות האיראנית.

נושא 4

האיראנים בעולם האסלאם: התרומה של מסורות איראניות לעיצובם של תפישות ומוסדות. מצב המתאסלמים החדשים והלא-מוסלמים. מהי תנועת השְעוּבִייה?

נושא 5

רנסאנס פרסי? התהוות השפה הפרסית החדשה תחת הסאמאנים. סיכום: כיצד הצליחה איראן לשמר את צביונה התרבותי?

נושא 6

כניסת הרכיב התורכי למרחב האיראני: השושלות הע'זניות, הקראח'אנית והסלג'וקית. התהוות התרבות התורכית-איראנית. מיזוג יסודות שלטון שבטיים עם תפיסות מלכות ויסודות שלטון איראניים.

נושא 7

המיעוטים הדתיים באיראן הקדם-מונגולית: היהודים. השיעה התרי-עשרית. האסמאעיליה.

נושא 8

המרחב האיראני ערב הכיבוש המונגולי: השושלת העו'רית. השושלת הח'וארזמשאהית. מהלך הפלישה המונגולית.

חומר חובה לקריאה:

נושא 2

איראן ועליית האסלאם: איראן ערב כיבושי האסלאם. מהלך הכיבוש. התבססות השלטון המוסלמי באיראן. תהליכי ההתאסלמות של איראן.

1) כאהן, ק. האיסלאם. מלידתו עד תחילת האימפריה העות'מאנית. תל-אביב: דביר, פרק 3, עמ' 41-35.

2) Morgan, D. *Medieval Persia 1040-1797*. London and New York: Longman, 1988, pp. 13-18.

3) Bulliet, R.W. "Conversion to Islam and the Emergence of a Muslim Society in Iran." In Levtzion, N. (ed.). *Conversion to Islam*. New York: Holmes & Meier, 1979, pp. 30-51.

נושא 3

עליית השושלות האיראניות המקומיות תחת הח'ליפות העבאסית: הטאחרים, הצפארים, הבּוּהִים והסאמאנים. אפיון וזיקתן לתרבות האיראנית.

1) כאהן, האיסלאם, עמ' 289-295; 298-308.

2) Morgan, *Medieval Persia*, pp. 19-24.

3) Bosworth, C.E. "The Heritage of Rulership in Early Islamic Iran and the Search for Dynastic Connections with the Past." *Iran* 11 (1973), pp. 51-62.

4) Busse, H. "The Revival of Persian Kingship under the Buyids." In Richards, D.S. (ed.). *Islamic Civilization, 950-1150: A Colloquium Published under the Auspices of the Near Eastern History Group*, Oxford, the Near East Center, University of Pennsylvania. Oxford: Cassirer, 1973, pp. 47-69.

נושא 4

האיראנים בעולם האסלאם: התרומה של מסורות איראניות לעיצובם של תפישות ומוסדות. מצב המתאסלמים החדשים והלא-מוסלמים. מהי תנועת השְׁעוּבִיָּה?

- 1) Yarshater, E. "The Persian Presence in the Islamic World. World." In Hovannisian, R.G. and G. Sabagh (eds.). *The Persian Presence in the Islamic World*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998, pp. 90-96.
- 2) Zarrīnkūb, A.H. "The Arab Conquest of Iran and its Aftermath." In Frye, R.N. (ed.). *The Cambridge History of Iran. Vol. 4: The Period from the Arab Invasion to the Saljuqs*. London: Cambridge University Press, 1975, pp. 29-43.
- 3) Savant, S.B. "Naming Shu'ūbīs." In Korangy, A., et al. (eds). *Essays in Islamic Philology, History, and Philosophy*. Berlin and Boston: de Gruyter, 2016, pp. 164-184.

נושא 5

רנסאנס פרסי? התהוות השפה הפרסית החדשה תחת הסאמאנים. סיכום: כיצד הצליחה איראן לשמר את צביונה התרבותי?

- 1) Lazard, G. "The Rise of the New Persian Language." In Frye, R.N. (ed.). *The Cambridge History of Iran. Vol. 4: The Period from the Arab Invasion to the Saljuqs*. London: Cambridge University Press, 1975, pp. 595-611.
- 2) Treadwell, L. "The Samanids: The First Islamic Dynasty of Central Asia." In Herzig, E. and S. Stewart (eds.). *The Idea of Iran. Vol. V: Early Islamic Iran*. London and New York: I.B. Tauris, 2012, pp. 3-13 (esp. 10-13).
- 3) Kennedy, H. "Survival of Iranianness." In Curtis, V.S. and Stewart, S. (eds.). *The Idea of Iran. Vol. IV: The Rise of Islam*. London and New York: I.B. Tauris, 2009, pp. 13-29.

נושא 6

כניסת הרכיב התורכי למרחב האיראני: השושלות הע'ז'וניות, הקראח'אנית והסלג'וקית. התהוות התרבות התורכית-איראנית. מיזוג יסודות שלטון שבטיים עם תפיסות מלוכה ויסודות שלטון איראניים.

- 1) Bosworth, C.E. "Barbarian Incursions: The Coming of the Turks into the Islamic World." In idem (ed.). *Turks in the Early Islamic World*. Burlington: Ashgate, 2007., pp. 213-228.
- 2) Morgan, *Medieval Persia*, pp. 21-22, 25-33.
- 3) Morgan, *Medieval Persia*, pp. 34-40.
- 4) Vászary, I. "Two Patterns of Acculturation to Islam: The Qarakhanids versus the Ghaznavids and Seljuqs." In Herzig, E. and S. Stewart (eds.). *The Idea of Iran. Vol. VI: The Age of the Seljuqs*. London and New York: I.B. Tauris, 2015, pp. 9-28.

נושא 7

המיעוטים הדתיים באיראן הקדם-מונגולית: היהודים. השיעה התרי-עשרית. האסמאעיליה.
(1) שקד, שאול. "פרקים במורשתם הקדומה של יהודי פרס." פעמים 23 (תשמ"ה), עמ' 22-37.
(2) אבשטיין, מיכאל. "האסמאעיליה." בתוך האסלאם. היסטוריה, דת, תרבות, עמ' 353-366.

נושא 8

המרחב האיראני ערב הכיבוש המונגולי: השושלת העו'רית. השושלת הח'וארזמשאהית. מהלך הפלישה

המונגולית.

1) Morgan, *Medieval Persia*, pp. 46-61.

חומר לקריאה נוספת:

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 85 %
מבחני אמצע 15 %

מידע נוסף / הערות:

לקראת אמצע הסמסטר ייערך בוחן בקיאות (עד 45 דקות, על חשבון זמן השיעור) שמטרתו לבדוק את היכרותכן/כם עם המונחים שנלמדו. הבוחן יהווה 15% מהציון הסופי.